

Gospa Gradišnikova — 80 let

Gospa Amalija Gradišnikova, učiteljica v pokoju in vdova po Arminu Gradišniku, nadučitelju celjske deške okoliške šole, je slavila te dni osemdesetletnico svojega življenja.

Rojena je bila 3. oktobra 1860. v Šmarju pri Jelšah, kjer je bil njen oče, Josip Drenik iz sloveče ljubljanske rodbine, sodnik. Ljubljansko učiteljske je dovršila 1879. in bila nameščena v Šmartnem pri Litiji, pozneje pa še v Trbovljah in Hrastniku, kjer se je 1886. poročila s podučiteljem Arminom Gradišnikom. V tem zakonu se ji je rodilo 8 otrok. Kot učiteljica je stopila 1899. v pokoj, da se posveti domu.

Njen soproj je 1889. iz Celjskega učiteljskega društva skupno s tovarišema Kocbekom in Brezovnikom izvedel ustanovitev Zveze slovenskih učiteljskih društev. 1897. je postal nadučitelj deške okoliške ljudske šole v Celju, ki je po zaslugi vzornega učiteljstva bila med najtrdnějšími oporami zatiranega slovenskega življa proti valovom tujstva v

mestu in okolici. Že 1894. in nato od 1898. do 1908. je predsedoval Celjskemu učiteljskemu društvu in v njem dvigal duha in tovarištvo z besedo in dejanji. Ni klonil, čeprav je bil stalno napadan v nasprotnem časopisju in denunciran, pogosto stavljen v preiskave, oviran v napredovanjih in suspendiran. Da je v borbi vztrajal in neumorno delal kot narodni, vzgojni in stanovski delavec, je v mnogem tudi zaslug njegove visoko inteligentne soproge, ki mu je bila močna in zvesta tovarišica v vsem.

Jubilantka, ki živi v Celju, je že dvajseto leto vdova. Duševno in telesno sveža se posveča sreči svojcev. Izmed njenih otrok sta Minka in Stanko v učiteljski službi, Fedor pa je lekarnar v Celju. Vzorna gospa, ki je bila sama učiteljica, soproga zaslužnega graditelja slovenske učiteljske organizacije in plemenit matič, je s svojim bogatim življenjem in idealnim delom postavila svetel zgled najboljših slovenske žene. Še mnogo sončnih let!

UČITELJSKI POKRET

Socialni pokreti med učiteljstvom

Sola, torišče našega dela in naših prizadevanj, je bila nekdanj in je še sedaj živ organizem, vključen v tok družbenih dogajanj. Take šole, ki bi živela sama zase in na katero bi potek teh dogajanj ne vplival, ni bilo in je tudi danes ni. Prav tako ni učitelja, ki bi mu ta zgodovinska dogajanja nujno ne narekovala smeri njegovega šolskega udejstvovanja. V vsaki, tudi najmanjši manifestaciji šolske aktivnosti se kaže ta tesna povezanost šole s procesi družbenega razvoja. In kakor ti procesi vplivajo na smer šolskega in vzgojnega dela, vpliva dejstvo, da šole na kulturno in politično dogajanje v svojem najbližjem okolju, šolstvo samo pa kot sistem na kulturni in politični obraz dane države ali družbe. Poudariti pa moramo, da kljub tej povezanosti z družbenimi dogajanj, šola ni bila progresivna. Toliko progresivna namreč, kolikor so ji to progresivnost nujno vsiljevali sami zakoni zgodovinskega razvoja družbe. Vrhne plasti vsakokratne družbe, ki jim progresivnost razvojnih zakonov ni šla v račun radi egoističnih ciljev lastnega razreda, so izrabljali vse činitele javnega življenja, da bi razvoj kolikor mogoče zavrlje. Nič čudnega, če so se pri tem posluževali tudi šole in koncem koncev tudi — pedagogike. Ne upoštevaajo sociologije kot baze vsakega pedagoškega dela in psihološkega študija je oficijelna pedagogika hodila sama svoja pota služeč pri tem — zavestno ali podzavestno — interesom reakcije.

Slovensko učiteljstvo se je že kmalu po koncu zadnje vojne zavedlo, da oficijelna pedagogika ne daje dovoljnih garancij za svobodno razmah našega šolstva niti za pravilno reševanje nalog, ki so v interesu najširših plasti slovenskega naroda, niti v interesu vzgoje vsakega posameznega člana naše narodne zajednice. Slovenski učitelj je spoznal, da si s samo tako pedagoško absolutno ne more pomagati, če hoče le količičaj vskladiti svoje šolsko in izvenšolsko delo z resničnimi ekonomskimi, socialnimi in kulturnimi potrebami naroda, iz katerega je izšel in kateremu je služil. Uvidel je, da mu študij te abstraktne pedagogike, ki ni niti najmanj bila zasidrana v življenju njegovega naroda, ne bo mogel odkriti poti, po kateri naj hodi. Sociologija je bila edina veda, na katero je lahko naslonil to svoje delo, osnova, na kateri naj bi rastle njegovi pedagoški in psihološki izsledki. Šele tedaj bi ti izsledki lahko bili taki, da bi jih mogel koristno in uspešno uporabiti za resničen napredek naroda ter jih spraviti v sklad z danimi resničnimi, po zakonih zgodovinskega razvoja diktiranimi narodnimi težnjami in potrebami.

Otrok teh prazdevanj je bila samoizobraževalna akcija, ki jo je začela izvajati stanovska organizacija v letu 1927. Ne bomo tu podrobneje razpravljali o metodah te akcije. Dovolj je, če konstatiramo, da je bila postavljena na papirnato in neživljenjsko osnovo ter obstojala v izključno teoretskem študiju sociologije. Neživljenjska je bila radi tega, ker ni bila niti najmanj povezana z učiteljem vsakodnevnim delom v šoli in izven nje. Edini njen uspeh je bil morda ta, da je nekatere posameznike opozorila na važnost sociologije v pedagogiki.

Neuspeh, ki ga je ta samoizobraževalna akcija doživela, je leta 1932. rodil Klub prijateljev vaše kulture, organiziran po sekciji naše stanovske organizacije. Na podlagi programa tega kluba naj bi slovensko učiteljstvo posvetilo vso svojo pažnjo gospodarskemu dvigu naroda. Po mišljenju iniciatorjev Kluba prijateljev vaše kulture more samo gospodarski dvig naroda ustvariti uspešno izobraževalno in vzgojno delo. S tem mišljenjem so bile stvari deloma postavljene na svoje pravo mesto. Vsaj idejno. Organizatorji kluba pa so pozabili, da gospodarski dvig vasi ni odvisen samo od organiziranja raznih gospodarskih ustanov, predavanj, tečajev, popoldanskih sestankov, razgovorov, časopisne in knjižne propagande in sličnih akcij. Te akcije so v danih primerih lahko celo škodljive, če jih motrimo s perspektive zakonitosti splošnega zgodovinskega razvoja družbe. Resničen gospodarski dvig vasi in temu sledeče ozdravljenje socialnih razmer vaškega (ali tudi mestnega) prebivalstva, torej tak dvig, ki bi v vsem ustrezal dani stopnji družbenega razvoja, pa je odvisen od mnogih drugih socialno ekonomskih činitelev, o katerih pa na tem mestu ne moremo razpravljati. To bi bila naloga posebne, obširnejše razprave. Program dela Kluba prijateljev vaše kulture pa je bil pomanjkljiv predvsem v tem, da ni programatično zajel tudi najožjega teritorija učiteljevega dela — šole same in se omejil samo na izvenšolsko udejstvovanje. Zaradi teh bistvenih pomanjkljivosti se je tudi delo Kluba prijateljev vaše kulture razlilo v pesek in ni rodilo nobenih vidnih pozitivnih uspehov.

Povsem nekaj drugega je naš pokret. Od prej omenjenih akcij se razlikuje po dveh značilnih potezah:

1. Prišel in organiziral se je iz samih vrst v stanovski organizaciji včlanjenih učiteljev, kar najbolj upravičuje njegovo nujnost.

2. V svoj program je prevzel učiteljevo delo v šoli in izven nje ter tako našel edino pravilno izhodišče za študij sociologije. Otrok je bil vedno center učiteljevega zanimanja in torej mora biti izhodiščna točka njegovega dela.

Danes, ko stojimo pred zaključkom naših študij o socialnem stanju slovenskih šolarjev, lahko mirno trdimo, da smo izvršili že lep del naše naloge. Teh nekaj zvezkov »Prosvete«, v katere smo nanizali svoje znanstveno utemeljene izsledke, so vidni sadovi našega dela in popoln dokaz, da smo na pravi poti. Snov, ki se nam je nabrala v »Prosveti«, je najljepši material za spoznavanje zapletenosti današnjih socialnih razmer in najsolidnejša baza za naše nadaljnje delo — psihološko raziskovanje slovenske dece. Tako smo danes že precej bliže cilju, ki ga prejšnje akcije niso mogle doseči. Priznanje, ki ga naše delo žanje tudi v širših znanstvenih krogih, in izsledki, ki smo jih poiskali na centru torišča našega dela, so nam garancija, da se je naše znanje sociologije že toliko izpopolnilo, da nam v bodoče ne bo delalo nepremagljivih ovir ter nam bo omogočilo graditi pravo slovensko pedagoško in psihološko. Tako pa si bomo zgradili temelj, na katerega bomo postavili našo šolo, ki bo zmogla svoje delo uskladiti z vsemimi težnjami naroda. Hudales.

UČITELJI PRIPRAVNIKI IN NJIHOV POLOŽAJ

Enorazrednice in učitelji pripravniki

Strah pred enorazrednicami ali, po novem, pred nerazdeljenimi šolami, je med učiteljstvom kaj velik. Zdi se mi pa, da je povsem neupravičen.

Na šolo, kjer službujem, je bilo pred menoj nastavljenih troje moči. Dve sta rajše podali ostavko na službo, nego bi ostali tu, a tretjemu se je na nek, meni nepoznan način posrečilo doseči preemestitev. Zakaj to? Pravi, da je na enorazrednicah preveč dela. Toda mislim, da za mladega človeka, ki je še poln idealizma in energije, ne bi smelo biti nobeno delo preveliko in pretežko.

Enorazrednice so navadno v bolj ali manj oddaljenih krajih. Ali naj se pošlje na ta mesta starejša učna moč, ki ima že z leti pridobljeno pravico, da zasede boljše mesto v mestih ali vsaj v bližini mest. Mislim, da bi to bilo krivično. Na enorazrednice naj se dajo mlajše moči, ki imajo veselje do dela.

Seveda pa je treba dati tem osebam direktive, kaj in kako naj delajo.

Take enorazrednice so tudi navadno precej oddaljene od katerega kulturnega centra. Učnim močem, v tem primeru šolskim pripraviteljem, ni mogoče za vsako malenkost tehati k sosednjim šolam z več oddelki, ki so po več kilometrov oddaljene od drugih šol, kjer naj bi dobil pojasnila za svoje zadeve.

Naj povem primer iz svoje prakse:

Prišel sem na enorazrednico, kjer ni bilo pet mesecev nobene učne moči. Razno pošto z odloki sem našel nekaj pri predsedniku krajevnega šolskega odbora, nekaj pri blagajniku, drugo pa na šoli in sicer zopet nekaj v upraviteljevem stanovanju, ki je istočasno pisarnja, nekaj v omari, ki služi za arhiv in za shrambo uradnih knjig, nekaj v razredu, tretje zopet se pri pismošči, nekaj na pošti

itd. itd. Kako se je mogla ta korespondenca tako raztrasti, nisem mogel doumeti.

Zbral sem na ta način nekaj nad sto odlokov, na katere je bilo treba deloma odgovoriti in jih zavesti v uradne knjige. Poleg tega sem imel delo v razredu, t. j. od 9. ure dopoldne do pol 4. ure popoldne s polurnim odmorom opoldne, da sem lahko kaj na hitro roko stlačil v sebe, da ne bi pri delu omagal. O administraciji nisem imel pojma. Na učiteljsku smo se sicer učili spoznavati in razlagati zakon v ljudskih šolah, toda to je za obširno administracijo, ki jo zahteva ljudska šola, premalo. Da bi vsakokrat tekal do najbližje šole, ki je oddaljena 1 uro in pol od svoje šole po informacije, ni bilo vedno mogoče. Ovirali so me snežni plazovi in zameti, slaba cesta in grdo vreme, toda kljub temu sem še prevečkrat nadlegoval upravitelja one šole.

Poleg tega je srez zahteval predložitev obračuna za II. tromesečje, za proračun B, o katerem nisem imel pojma, kajti na učiteljsku nismo o tej stvari nikoli niti besedice slišali. Sestaviti je bilo treba zapisnik o prevzemu naravnega stanovanja, zapisnik o prevzemu upraviteljskih poslov (koliko je dela s tem, bo marsikdo izmed vas vedel), sestaviti je bilo treba urnik, ki je za nerazdeljeno šolo najbolj kompliciran. Poslati je bilo še treba nebotj poročil, sklicati sejo krajevnega šolskega odbora in mnogo drugega kot n. pr. vpise v matične knjige, sestava matičnih listov, izpolnitev razrednice, tednikov in raznih drugih tiskovin. Bile so same take stvari, o katerih se v šoli nismo učili nikoli nič in nisem vedel absolutno ničesar. Poleg vsega, kar je menda najbolj važno, pouk.

Kaj sem hotel, čakal sem na inspiracijo, ki mi je od časa do časa res prihitela na pomoč, in tako sem uredil vse.

Mnogi pravijo, naj bi se enorazrednice odpravile. Čemu? Kjer je premalo otrok za dvorazrednico, naj ostanjejo. Saj uspehi so zadovoljivi. Tu naj navedem laskavo izjavo o. Petelina, ki je letos na upraviteljskem tečaju v Mariboru izjavil, da enorazrednice v uspehu ne zaostajajo za šolami z več oddelki, da jih celo presegajo. Za to izjavo naj mu bo iskrena hvala, kajti sigurno je rodila še več volje in veselja do dela in uspehov.

Kjer pa je na enorazrednicah mnogo otrok, kot n. pr. pri meni 92, naj se čimprej razširijo v dvorazrednice odnosno v šolo z dvema oddelkoma. Sam sem že pred več kot pol leta odposlal prošnjo v tej zadevi. Doslej še ni rešena. Ne vem, kako to. Medtem, ko je na sosednji šoli, ki ima šest oddelkov, bil dirigiran še en oddelk brez vsake prošnje in se tam tudi vprašujejo čemu jim bo.

Splošne vesti

— Slovenska šolska matica bo izdala po sklepu odbora za leto 1940. naslednje tri knjige: 1. Pedagoški Zbornik, ki bo obsegal mnogo sodobnih pedagoških razprav; 2. D. Glinšek in A. Zerjav: Metodika jezikovnega pouka in 3. dr. F. Zgeč: Navodila za opazovanja učencev. Po možnosti bodo izšle te knjige že pred božičem. Zato prosi odbor vse dosedanje in nove člane, da se takoj javijo pri svojih poverjenikih in da plačajo članarino, ki znaša 30 din. Samo sebi koristi učiteljstvo, če naroča knjige Slovenske šolske matice in tako podpira njeno kulturno delo. Letos praznuje Matica 40 letnico svojega obstoja in bo skušala ta jubilej tudi slovesno praznovati.

— Gg. upravitelje ljudskih šol naproša odbor Slovenske šolske matice, da tudi letos naroče za šole knjige Slovenske šolske matice, ki so učiteljstvu pri šolskem in prosvetnem delu zelo dobrodošle. Opozarjamo na ministrsko odredbo, po kateri je vsaka šola dolžna, da je naročena na knjige SSM. Članarina za šole in kulturne ustanove je 40 din.

— Gg. poverjenike(ce) Slovenske šolske matice odbor najvljudneje naproša, da se zrtvujejo tudi to leto in da začno čimprej z nabiranjem članov in članarine za SSM. V drugi notici današnjega lista je objavljen seznam letošnjih knjig, s katerimi bodo mogli uspešno propagirati za čim večje število članov. Odbor vljudno prosi, da bi poslali gg. poverjenike(ce) sezname članov vsaj do konca oktobra, članarino pa tudi po možnosti čimprej, da bo mogel odbor končno določiti naklado za nove knjige. Gg. poverjenikom(cam) se odbor SSM za že izvršeno in za novo delo ponovno najtopleje zahvaljuje.

— Poverjenike(ce) Slovenske šolske matice vljudno prosim, da mi dostavijo sezname matičnih članov za leto 1940. do 10. novembra t. l. Ker praznuje Matica letos o božičnih praznikih svojo štiridesetletnico, se nadejam, da bo odziv od vseh strani najčastnejši — število članstva se mora dvigniti visoko nad 2000! — in kolikor mogoče točen, da bomo tako vsaj enkrat mogli pravočasno izdati matične letne publikacije. V Ljubljani 6. oktobra 1940. Pavel Plesničar, t. č. blagajnik SSM.

POPRAVEK

Tiskarski škrt je v nekrologu pok. tov. Konečnikove v 7. števil. »Uč. tov.« na 2. strani v tretjem stolpcu, v 6. odstavku izpustil eno celo vrsto iz rokopisa. Navajamo ves odstavek, ki se pravilno glasi:

»Rož ji odposlanec sončne Selnice ne pri naša, teh ji je nasula na gomilo v obilni meri njena rojstna vas..., pa se govornik skloni in potegne iz aktovke bel zavitek povezan s črnim trakom...«

Počasi ga odvijaj drhteča roka... in srca so slutila, da je bilo še premalo solz...«

Tudi je tiskar v naglici zagrešil nekaj drugih očividnih napak, ki pa jih je gotovo vsakdo sam popravil.

Na šoli sem sam. V premeru treh ur hoda nikjer nobenega intelektualca. Nikjer nikogar, s komer bi se lahko pogovoril in mu malo iztresel svoje srce in dušo. Naj bi se zavedli oni, ki so na oblasti, da ni prijetno zakopavati svojo mladost v Rovtah ali Blatnem dolu in biti odvisen le od časopisov, ki pa zaradi oddaljene pošte prihajajo z veliko zamudo (pozimi po 14 dni nisem videl časopisa in nisem vedel, če je še kaj ljudi na svetu, kajti zaradi snežnih plazov in zametov ni bilo nobenega učenca v šolo).

Za tako eksponirana mesta, na katerih se navadno nahajajo enorazrednice, le redko tudi dvorazrednice, bi se pa morala nakazati še posebna nagrada, kot je že bila svojčas. Zakaj so pozneje to nagrado odtegnili, mi ni znano.

Da se še enkrat povrnem k delu na enorazrednicah. Izjavljam, da ni nobeno delo pretežko le, če ima človek voljo do dela in če mu gredo višje oblasti na roko, kot bi moralo biti.

Samo volje in zopet volje je treba!

Cano M.

Visoka pesem

Priljubljeni Polikarp Berina se je odločil. Kaj bi, časi so resni, treba je, da so ljudje resni in da gre, kakor je že pač treba.

»Tobak je v tako pestrem življenju čisto odveč. Trikrat jesti za človeka, ki hoče vzdržati idealistično linijo, skoraj preveč. Ko nas je bilo šest ob prazni mizi! Pa brat in sestra, ki me z velikim razumevanjem pa še bolj skritim upanjem gledata! Ej!«

Ramo je zapičil, ko je odzvonilo, je pisaril. Treba je bika, merjascev, otrobov, cepičev, jajc, semenja, kamenja za dom, tega in onega in dela za narodov blagor. Na večer pa pesem in za mrakom počitek na slamnjači. Tiha in skromna pesem zadoščenja, bogato poplačana s sladkostjo skopih sanj. V soboto, ko se narod izčrpan po delu in obupan zaradi 50 dinarskih šihov zaliva in hladi v gostilni, zadene Polikarp košaro z umazaniam perilom in na potok. V nežnem mraku, v sentimentalnem nastrojenju si opere srajco in gate in zadovoljen in svež se vrne s svežim bremenom. Doma obesi, poriba, se pretegne, pljune skozi okno in toplo mu je v duši. Za weekend si zaželi vesti. Stopi k Falenti in poprosi za časopis. Doma se sklomi, čita, podpre glavo, skozi okno se zagleda, skremži se, čisto ozek je pogled tja čez pojočo loko, čez jele preko hribov uprt. N. M.

APEL NA UČITELJSTVO

DRAVSKE BANOVINE

Učiteljski naraščaj učiteljska v Mariboru živi v bedi, zlasti sinovi in hčere malih posestnikov in nižjih državnih uslužbencev hudo občutijo težave časa. Ustanovili smo na šoli pomožno akcijo za prehrano najpotrebnejšim. Prispevamo vsi po svojih močeh. Ker so sredstva še premajhna, se obračamo na učiteljstvo s prošnjo: Podpirajte svoj naraščaj! Prosimo vas, spomnite se onih časov, ko ste bili učenci učiteljskega v Mariboru. Mnogi izmed vas ste dobivali podpore ali od države ali drugih dobrotnikov. Bodite sedaj vi dobrotniki in podpirajte revno dijaštvo! Vsak najmanjši dar je pomoč. Prosimo vas, zbirajte med tovariši prispevke in nam jih pošljite! Za vsak dinar vam bo mladina hvaležna.

Prispevke sprejema: Odbor za prehrano dijakov na drž. učiteljski šoli v Mariboru.

Osebne zadeve

—i Napredovali so v V. skupino z ukazom z dne 24. julija 1940. učitelj(ce): Baša Alojzija iz Ljutomer; Gregorič Angela iz Ljubljane; Zagar Ivan iz Kamne gorice; Iyannuš Valentin iz Makol; Jerina Alberta iz Sv. Lovrenca; Lutar Stefan iz Dolnje Lendave; Raznožnik Vida iz Ljubljane; Reja Leopold iz Maribora; Rigler Franc z Jevnice; Rus Terzija iz Ribnice; Firm Irena iz Radvanja; Safarič Franc iz Sv. Jurja ob Pesnici.

—i V V. položajno skupino so napredovali: Ana Mittelhamer v Toplicah, Viktorija Flere, Franc Lončar, Ferdo Kokot v Ljubljani, Amalija Duh pri Sv. Trojici, Marija Windscher v Trbovljah, Leopoldina Rot v Konjicah, Amalija Zitko v Velikih Laščah, Stefanija Bojce v Petrovčah, Ivana Čebul v Velešovem.

—i V VI. položajno skupino so napredovali: Stanislav Zagar na Dobravi, Janko Kramarič pri Sv. Petru pod Sv. Gorami, Stanislav Završnik v Kranju, Marija Gale v Sevnici, Nanica Semlič v Grosuplju, Marija Rupnik na Primskovem, Friderika Zupan v Zalni, Danica Erker v Dolnjem Karteljevem, Kristina Radej na Senovem, Alojzija Ašič v Polhovem gradu, Marija Vrtovec v St. Vidu pri Brdu, Franja Pivk na Pobrežju, Josipina Iglar v Šmartnem, Bogdana Mesojedec v Ljubljani, Ivan Šeško v Rušah, Alojzij Zivko v Poljčanah, Danica Pohar v Radečah, Ana Zidar v Lembergu, Davorina Kegl v Vurbergu, Ivan Horvat v Mali Polani, Stanislav Škočir v Gornji Rečici, Aleksandra Jovan v St. Petru, Rudolf Pipan v Trebnjem, Marija Turk v Metliki, Janko Moder v Trbnjah, Angela Horvat pri Zg. Sv. Kungoti, Ivana Gojnič v Vidmu, Evalija Milavec pri Sv. Miklavžu, Vida Gostinčar v Poljanah, Lavoslava Lipovšek v Semiču, Rozalija Kemperle v Zeleznikih, Ivan Lazar v Stični, Ivan Kadunc v Ribnici, Ljudmila Jazbinšek pri Sv. Jakobu ob Savi, Melita Petelin